

اسماء و صفات خدا

محمد حسن قدردان قراملکی

www.ketab.ir

کتابخانه مجلس شورای اسلامی
انتهی بهشتی

اسماء و صفات خدا

محقق: محمد حسن قدردان قراملکی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ سوم: ۱۳۹۱

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شمارگان چاپ اول و دوم: ۸۰ نسخه

قیمت: ۳۲۰۰۰ تومان

طراح جلد: سیدایمان نوری نجف

چاپ و صحافی: ادیب فقه جواهری

سرشناسه: قدردان قراملکی، محمدحسن، ۱۳۴۴-

عنوان و نام پدیدآور: اسما و صفات خدا/ محمدحسن قدردان قراملکی

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۳۳۱ص.

شابک: ۵ - ۲۷۹ - ۱۰۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه.

یادداشت: نمایه.

موضوع: خدا-- نام‌ها.

موضوع: خدا-- صفات.

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۳ ۱۵۵/ق۴ / ۲۱۸ BP

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۴۲

شماره کتابشناسی ملی: ۳۶۶۱۲۵۵۴

تقاطع بزرگراه شهید مدرس و خیابان شهید بهشتی، پلاک ۵۶

تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۸۵۰۲۳۴۱

www.poiict.ir

همه حقوق محفوظ است

فهرست

پیشگفتار.....	۱۵
درآمد.....	۱۹
طرح مسئله و صورت تحقیق.....	۱۹
سؤال‌های اصلی تحقیق.....	۲۱
سؤال‌های فرعی تحقیق.....	۲۱
فرضیه تحقیق.....	۲۱
روش و قلمرو تحقیق.....	۲۱
پیشینه تحقیق.....	۲۲
نوآوری‌ها و مزایای تحقیق.....	۲۲
فصل اول: مباحث لفظ‌شناسی.....	۲۵
گفتار اول: تعریف اسم، صفت و تفاوت آن‌دو.....	۲۷
۱. تعریف اسم و صفت.....	۲۷
۱-۱. تعریف اسم.....	۲۷
۱-۲. تعریف صفت.....	۲۹
۱-۳. تعریف اصطلاحی اسم و صفت.....	۲۹
۱-۴. تفاوت اسم و صفت.....	۳۱
۱-۵. تغایر اسم و صفت با مسمی و موصوف.....	۳۴
۱-۶. برتری اسم بر صفت؟.....	۳۵

۲. تعریف اسم و صفت خدا ۳۵
- ۲-۱. متکلمان ۳۵
- ۲-۲. عرفا ۳۶
- ۲-۳. فلاسفه ۴۲
- ۲-۴. برگشت اسماء الهی به صفات ۴۴
- ۲-۵. اطلاق اسم بر صفات در روایات ۴۶
۳. رابطه اسم و مسمی (عینیت یا تغایر) ۴۷
- ۳-۱. رابطه عینیت (اهل حدیث و اشاعره) ۴۷
- ۳-۱-۱. توجیه یا عدول اشاعره از عینیت اسم و مسمی ۴۹
- ۳-۱-۱-۱. تفسیر اسم به مدلول ۴۹
- ۳-۱-۱-۲. وجود اسماء عین ذات الهی ۵۱
- ۳-۱-۲. گزیده اشاعره از نظریه عینیت اسماء و خدا ۵۲
- ۳-۱-۳. اشاعره منکر عینیت اسم و مسمی ۵۳
- ۳-۲. تغایر (امامیه معتزله) ۵۴
- ۳-۲-۱. آرای عرفا و فلاسفه ۵۵
- ۳-۲-۲. روایات ۵۸
- گفتار دوم: امکان وجود اسم لفظی برای ذات خدا (اسم اعظم) ۵۹
۱. دیدگاه منکران و دلایل آنان ۵۹
- دلایل دیدگاه ۶۱
- ۱-۱. غیرمتمنهای بودن وجود خدا ۶۱
- ۱-۲. عدم ارتباط ذات خدا با هیچ وجودی ۶۱
- ۱-۳. کلی بودن مفاهیم ذهنی ۶۲
- ۱-۴. وضع اسم منوط به معرفت مسمی ۶۳
۲. دیدگاه موافقان ۶۴
- تحلیل و بررسی دو دیدگاه ۶۷
- ۲-۱. اختلاف مبنایی در تعریف اسم ۶۷
- ۲-۲. امکان وجود اسم تکوینی و لفظی برای خدا ۶۷
- ۲-۳. «الله» اسم اجمالی ذات خدا ۶۷

۲۴. پاسخ ادله منکران..... ۷۰
- گفتار سوم: اقسام اسماء و صفات خدا..... ۷۱
۱. اقسام صفات خدا به اعتبار ذات ۷۵
- اشاره‌ای به عینیت وجودی صفات خدا..... ۷۵
- ۱-۱. صفات ذاتی و غیرذاتی..... ۷۷
- ۱-۱-۱. وجودهای قائم به ذات خدا (اشاعره)..... ۷۷
- ۱-۱-۲. هستی خدا و لوازم وجودی آن ۷۹
- ۱-۱-۳. تعریف دیگر از صفت ذاتی (ذات منشأ انتزاع)..... ۸۲
- ف. صفات ذاتی و فعلی..... ۸۳
- ۱-۲. صفات بیوتیه و سلبیه..... ۸۳
- صفات مایه جلالیه..... ۸۴
- ۱-۳. صفات حقیقه، اذلیه و سلبیه..... ۸۵
- ۱-۴. اسماء الذاتیه و صفات و الافعال..... ۸۶
- ۱-۵. صفات خیریه..... ۸۷
۲. اسماء و صفات به اعتبار حفاء و ظاهر (استأثره و غیرمستأثره)..... ۸۸
- ۲-۱. موافقان اسم مستأثره و ادله آن..... ۸۹
- ۲-۱-۱. اطلاق و عدم تعین مقام حدیث..... ۹۱
- ۲-۱-۲. بی‌نهایت بودن تعینات و تجلیات الوهی..... ۹۲
- ۲-۱-۳. روایات..... ۹۲
- ۲-۲. منکران اسم مستأثره..... ۹۳
- ۲-۳. نظریه مختار..... ۹۵
- ۲-۴. مشکک بودن اسماء خدا از حیث معرفتی..... ۹۵
۳. اقسام اسماء به اعتبار اصل و فرع (الأم، الأمهات و السنته)..... ۹۶
۴. اقسام اسماء و صفات به اعتبار احاطه (محیط و محاط)..... ۱۰۰
۵. اقسام اسماء به اعتبار اسم ظاهر و ضمیر..... ۱۰۳
- ۵-۱. اسماء ظواهر..... ۱۰۳
- ۵-۲. اسماء ضمایر..... ۱۰۳
- گفتار چهارم: تناهی و عدم تناهی اسماء و صفات..... ۱۰۴

- تحلیل و بررسی..... ۱۰۵
- گفتار پنجم: توفیقی بودن اسماء و صفات خدا..... ۱۰۶
۱. نظریه توفیقی بودن اسماء و صفات و ادله آن..... ۱۰۷
- ۱-۱. ظاهر آیات..... ۱۰۹
- ۱-۲. روایات دال بر اسماء خاص خدا..... ۱۱۰
- تحلیل و بررسی..... ۱۱۱
۱. عدم دلالت بر حصر..... ۱۱۱
۲. تعارض روایات با قرآن..... ۱۱۲
۳. تعدی از صد اسم..... ۱۱۳
۴. تعارض با روایات دیگر..... ۱۱۳
۵. تضارب متن روایات..... ۱۱۳
۲. نظریه ترفیقه بودن و ادله آنان..... ۱۱۴
- ۲-۱. ظواهر آیات دال بر ثبوت مطلق اسماء حسنی بر خدا..... ۱۱۴
- ۲-۲. استعمال اسماء مختلف در محل ملل مختلف..... ۱۱۶
- ۲-۳. سیره عقلا در وضع و استعمال الفاظ..... ۱۱۶
۳. اشاره‌ای به فلسفه توقیف در روایات..... ۱۱۶
۴. نظریه توقیف از منظر عرفا..... ۱۱۷
- جمع‌بندی..... ۱۱۹

فصل دوم: معنانشناسی اسماء و صفات..... ۱۲۵

- گفتار اول: دیدگاه‌ها در تفسیر اسماء و صفات خدا..... ۱۲۷
۱. بی‌معنایی (پوزیتیویستی)..... ۱۲۷
- نقد و نظر..... ۱۲۸
- ۱-۱. ادعای «لزوم تحقیق‌پذیری گزاره‌های معنادار» گزاره ترکیبی
آزمون‌ناپذیر معنادار..... ۱۲۹
- ۱-۲. ابطال‌پذیری قوانین علمی..... ۱۲۹
- ۱-۳. عدم نفی گزاره‌های فرامادی..... ۱۳۰
- ۱-۴. نسبیّت..... ۱۳۰

۱۳۱. ۱.۵. عدم انسجام و بطلان اصل فرضیه.....
۱۳۲. ۲. تبیین ناپذیری (سکوت و توقف).....
۱۳۲. ۲-۱. خدا خالق و معطی صفات کمالیه.....
۱۳۳. ۲-۲. اشتراک لفظی.....
۱۳۴. ۳. تبیین پذیری.....
۱۳۴. ۳-۱. ظاهرگرایان (صفاتیه = مشبیه و مجسمه).....
۱۳۵. ۳-۲. سلب معانی مقابل (الهیات سلبی).....
۱۳۷. ۳-۱. نظریه تمثیل.....
۱۳۹. ۳-۳-۱. تمثیل اسنادی.....
۱۴۰. ۳-۳-۲. تمثیل تناسبی.....
۱۴۰. ۳-۳-۳. تمثیل رسی.....
۱۴۱. ۳-۴. نظریه اشتراک معنی (تنزیه در عین تشبیه).....
۱۴۵. گفتار دوم: راه‌های شناخت خدا - صفات خدا.....
۱۴۵. ۱. عقل.....
۱۴۶. ۲. تجربه و حس.....
۱۴۶. ۳. شهود و علم حضوری.....
۱۴۷. ۴. آیات و روایات.....
۱۴۷. گفتار سوم: معناشناختی صفات خبریه.....
۱۴۸. ۱. شنیدن و دیدن «سمیع و بصیر».....
۱۴۹. ۲. رؤیت خدا.....
۱۵۱. ۳. کلام خدا.....
۱۵۱. ۴. دست خدا.....
۱۵۵. ۵. صورت خدا.....
۱۵۸. ۶. آمدن خدا.....
۱۵۹. ۷. استواء بر عرش.....
۱۶۰. خدا بزرگ‌تر از چه؟ (الله اکبر).....
۱۶۳. گفتار چهارم: پاسخ چند شبهه در معناشناختی بعض صفات خاص خداوند.....
۱۶۳. ۱. انتقام.....

۲. رضایت و خشم..... ۱۶۴
۳. نسیان و فراموشی..... ۱۶۵
- تحلیل و بررسی..... ۱۶۵
۴. کید و مکر..... ۱۶۶
۵. کبر و متکبر..... ۱۶۸
۶. جبار..... ۱۶۹
۷. قاهر و قهار..... ۱۷۰
۸. وارث..... ۱۷۲
۹. اسماء و تمسخر..... ۱۷۲
- ۱۷۵.....
- دیدگاه‌ها در تفسیر اسماء و صفات خدا..... ۱۷۵
۲. راه‌های ساخت اسماء و صفات خدا..... ۱۷۸

فصل سوم: مباحث هستی‌شناسی اسماء و صفات..... ۱۸۱

- گفتار اول: نسبت صفات و ذات..... ۱۸۳
۱. دیدگاه اشاعره (اختلاف صفات و ذات) و ادله آنان..... ۱۸۳
- ۱-۱. ادله اشاعره..... ۱۸۶
- ۱-۱-۱. تعدد علم و معلوم..... ۱۸۶
- ۱-۱-۲. استحاله اتحاد علم و عالم..... ۱۸۷
- ۱-۱-۳. عدم صحت خطاب صفات..... ۱۸۸
- ۱-۱-۴. لزوم حمل شی بر ذات خود..... ۱۹۰
- ۱-۲. لوازم باطل دیدگاه اشاعره..... ۱۹۱
- ۱-۳. تمایل بعض اشاعره به نظریه عینیت..... ۱۹۵
۲. دیدگاه معتزله..... ۱۹۶
- ۲-۱. صفات مقتضای ذات (تغایر به نحو اقتضایی)..... ۱۹۷
- ۲-۲. نظریه عینیت..... ۱۹۷
- ۲-۳. نظریه احوال ابو‌هاشم (م ۳۲۱ق)..... ۱۹۹
- تحلیل و بررسی..... ۲۰۰

- ۲۰۰..... ۲-۳-۱. ابهام در اصل «احوال».
- ۲۰۲..... ۲-۳-۲. ابهام در نسبت «احوال» به ذات الهی.
- ۲۰۲..... ۲-۳-۳. خلو ذات از صفات.
- ۲۰۳..... ۲-۴. نظریه نیابت.
- ۲۰۵..... تحلیل و بررسی.....
- ۲۰۵..... ۲-۴-۱. خلو ذات الهی از کمالات.
- ۲۰۵..... ۲-۴-۲. ابهام اصل نظریه.....
- ۲۰۶..... ۲-۵. نفی و انکار.....
- ۲۰۷..... ۲-۵-۱. قرابت یا اختلاف نظریه امامیه و معتزله؟.....
- ۲۰۹..... ۲-۵-۲. زلزالهای اشعری.....
- ۲۱۰..... ۳. دیدگاه امامیه، مبنی (.....)
- ۲۱۱..... ۳-۱. موافقان عینیت.....
- ۲۱۳..... ۳-۲. منکران عینیت.....
- ۲۱۸..... ۴. نظریه فلاسفه (عینیت).....
- ۲۲۲..... ۴-۱. ادله عقلی نظریه عینیت.....
- ۲۲۳..... ۴-۱-۱. بساطت وجود الوهی.....
- ۲۲۶..... چگونگی اصطیاد صفات از ذات بسیط.....
- ۲۲۹..... ۴-۱-۲. بطلان نظریه رقیب عینیت.....
- ۲۲۹..... ۴-۱-۳. ترکیب ذات.....
- ۲۳۰..... ۴-۱-۴. لزوم نقص و فقر ذات الوهی.....
- ۲۳۰..... ۴-۱-۵. لزوم اتحاد قابل و فاعل.....
- ۲۳۰..... ۴-۱-۶. محل حوادث بودن ذات.....
- ۲۳۱..... ۴-۲. ادله نقلی نظریه عینیت.....
- ۲۳۱..... ۵. روایات.....
- ۲۳۱..... ۵-۱. روایات موافق عینیت.....
- ۲۳۸..... ۵-۲. روایات نافی صفات ذات.....
- ۲۳۹..... تحلیل و بررسی روایات نفی.....
- ۲۳۹..... ۵-۲-۱. ناظر به زیادت صفات بر ذات.....

- ۲۴۱..... ۲-۲. ۵. عجز از درک صفات الهی
- ۲۴۲..... ۳-۲. ۵. تقیید اطلاق روایات
- ۲۴۳..... ۴-۲. ۵. تعارض روایات
- ۲۴۳..... ۵-۲. ۵. تقدیم عقل بر نقل
- ۲۴۴..... گفتار دوم: حادث یا قدیم‌انگاری اسماء و صفات الهی
- ۲۴۶..... ۱. قدمت یا حدوث اسماء و صفات ذاتی
- ۲۴۶..... ۱-۱. ۱. قائلان به قدمت
- ۲۴۶..... ۱-۱-۱. ۱. اشاعره
- ۲۴۷..... کلابیه
- ۲۴۸..... ۱-۲. ۱. معتزله
- ۲۵۰..... ۱-۳. ۱. امامیه
- ۲۵۱..... ۱-۱-۱. ۱. رسفه و عرفا
- ۲۵۳..... ۲-۱. ۱. قائلان به حدوث صفات ذاتی
- ۲۵۳..... ۳-۱. ۱. نظریه توفیق در تصاف صفات به حدوث و قدم
- ۲۵۵..... ۲. قدمت یا حدوث اسماء و صفات فعلی
- ۲۵۵..... ۱-۲. ۱. موافقان قدمت صفات فعلی
- ۲۶۱..... تحلیل و بررسی
- ۲۶۲..... ۲-۲. ۱. قائلان به حدوث صفات فعلی
- ۲۶۶..... گفتار سوم: نقش اسماء و صفات خدا در عالم دینی
- ۲۶۷..... ۱. اسماء و صفات خدا مقتضی ظهور وجودات
- ۲۶۸..... ۲. رابطه صفات با یکدیگر
- ۲۶۸..... ۱-۲. ۱. تعاون و تناجح اسماء
- ۲۷۰..... ۲-۲. ۱. تقابل اسماء
- ۲۷۴..... ۳. مؤمن و کافر مظهر اسماء متقابل خدا
- ۲۷۵..... ۴. شبهه لزوم جبر از نسبت حوادث به اسماء و صفات الهی
- ۲۷۶..... تحلیل و بررسی
- ۲۷۶..... ۱-۴. ۱. برگشت به علم پیشین الهی
- ۲۷۷..... ۲-۴. ۱. وجودی نبودن اعیان ثابته

۲۷۸	.....	۴-۳. غیرمجمول بودن اعیان ثابت
۲۷۹	.....	۴-۴. نظریه مختار و اصلاح نظریه عرفا
۲۸۱	.....	۴-۵. پاسخ به شبهه اختلاف طینت‌ها
۲۸۳	.....	۵. تأثیر و کارکرد اسماء و صفات لفظی خدا در رخدادهای هستی
۲۸۸	.....	جمع‌بندی
۲۸۸	.....	۱. نسبت صفات با ذات خدا
۲۹۱	.....	۲. حدوث یا قدیم‌نگاری اسماء و صفات خدا
۲۹۳	.....	۳. نقش اسماء و صفات خدا در عالم هستی
۲۹۷	.....	کتابنامه
۳۱۱	.....	فهرست ایضاً
۳۱۵	.....	فهرست روایات
۳۱۷	.....	فهرست اشعار
۳۱۹	.....	نمایه
۳۲۵	.....	نمایه موضوعی

پیشگفتار

در پر و پیرزی نقاب شکوهمند اسلامی ایران، بار دیگر دین و معرفت دینی به‌ویژه تعالیم الهی اسلامی، به عنوان فکر و فرهنگ مترقی و نجات‌بخش آدمی، بر عرشه حیات انسان معاصر ظاهر شد. تجدید حیات تعالیم و حیاتی و ارزش‌های اسلامی از سویی سبب بیداری و خودباوری ملت‌های مسلمان و احیای روح سنن ساززی در آنان شد و از دیگر سو باعث نمایان‌تر شدن سست‌پایگی مسلک‌ها و مکاتب سری و نظام‌های مبتنی بر آنها گشت.

بایستگی تحقیقات دقیق و منسجم، نظریه‌پردازی و نوآوری پیرامون زیرساخت‌های اندیشه دینی و نظامات اجتماعی مبتنی بر آن و ضرورت پرداخت علمی و روزآمد به حوادث واقعه فکری، به فراخ‌اندیشی و درخور این رستخیز عظیم و نیز لزوم آسیب‌شناسی در حوزة فرهنگ ملی و باورداشت‌های رایج دینی به منظور عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی دین و تبیین و عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقشار تحصیل‌کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی- پژوهشی و آموزشی، دانشگاهی و حوزوی مخصص و کارآمدی را فرض می‌نمود.

بر این اساس «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی» به عنوان یک نهاد

علمی - فکری حسب الامر و بر اساس نظر رهبر فرهیخته انقلاب اسلامی آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و با تلاش فراوان آیت‌الله علی‌اکبر رشاد در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

این پژوهشگاه دارای شخصیتی حقوقی، مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیردولتی و غیرانتفاعی است که در قالب چهار پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی، نظام‌های اسلامی، فرهنگ و مطالعات اجتماعی و دانشنامه‌نگاری دینی و همچنین مرکز پژوهش‌های جوان فعالیت می‌کند.

گروه کلام که از جمله گروه‌های پژوهشکده «حکمت و دین‌پژوهی» است، به منظور تحقق اهداف زیر در سال ۱۳۷۵ شکل گرفت:

۱. برپزه‌ر کلام اسلامی و بررسی تحلیلی آثار و آرای متکلمان برجسته شیعه؛

۲. تبیین و تنسیق عقاید اسلامی به زبان زمان؛

۳. اهتمام به تعمیق و توسعه دین‌پژوهی و کلام اسلامی سعی بر نظریه‌پردازی و نوآوری در حوزه‌های ذات‌گروه با توجه به نظرها و نیازهای جدید؛

۴. پاسخ‌گویی به شبهات القایید در قلمرو عقاید و کلام اسلامی و نقد دیدگاه‌های معارض؛

۵. مطالعه تطبیقی در عقاید اسلامی و در نسبت دین با دانش‌های دیگر.

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، توانسته است با بهره‌مندی از توانمندی علمی اعضای هیئت علمی، محققان و همکاری دیگر نهادهای علمی، مباحث فلسفه دین را توسعه و تعمیق دهد. در همین راستا این نهاد موفق شد در سال ۱۳۹۱ مجوز رسمی قطب فلسفه دین را از سوی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برای توسعه، تعمیق، ساماندهی و مدیریت این حوزه اخذ کند.

قطب علمی مرکزی است که در آن دانشمندان و محققان برجسته یک رشته با همکاری و در قالب کارگروهی می‌کوشند تا با تولید دانش و نوآوری، پاسخ‌گوی نیازهای علمی، اجتماعی و فرهنگی این رشته بوده و در راستای کسب مرجعیت علمی گام بردارند. با توجه به بیانات مهم مقام معظم رهبری

در خصوص تحقق مرجعیت علمی جمهوری اسلامی ایران در جهان، در پنجاه سال آینده، قطب‌های علمی کشور کوشش مضاعفی برای دستیابی به جایگاه مرجعیت در کشور دارند.

هدف‌های عمده این قطب عبارتند از:

۱. نقد فلسفه دین غربی؛
  ۲. تأسیس و توسعه فلسفه دین اسلامی؛
  ۳. پاسخ به سؤالات و شبهات در زمینه مسائل فلسفه دین در عرصه جهانی و داخل؛
  ۴. تغایر و بهره‌دهی فعالیت‌های علمی در حوزه فلسفه دین در حوزه و دانشگاه در در سطح آموختن و پژوهش برای احراز مرجعیت؛
  ۵. پشتیبانی نظری از مبانی عقلی و برون‌دینی نظام اسلامی و کاربردی‌کردن فلسفه دین اسلامی از این ره‌گاز؛
  ۶. کشف و تبیین و دفاع از مبانی فلسفه دین انسانی اسلامی و نقد مبانی رقیب؛
  ۷. ارتقای سطح کمی و کیفی آموزش فلسفه دین اسلامی در دانشکده‌های مربوطه در سراسر کشور؛
  ۸. سوق‌دادن محققان برجسته فلسفه دین به سمت مسئله‌یابی در زمینه‌های مرتبط با حوزه فلسفه دین و تبیین تأثیر آن بر زندگی‌های جمعی و ارائه راه حل برای آن؛
  ۹. بسترسازی مناسب برای تربیت اندیشمندان متمحذ بر سراسر اول در حوزه مسائل فلسفه دین اسلامی.
- اکنون آنچه پیش‌روی شماست، نتیجه یکی از پژوهش‌های مشترک گروه «کلام» با «قطب فلسفه دین» است که توسط محقق ارجمند جناب حاجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسن قدردان قراملکی به سامان رسیده است. اثر پیش رو با عنوان «اسماء و صفات خدا» برای تبیین اسماء و صفات الهی در سه فصل تنظیم شده است.
- فصل اول متکفل مباحث لفظ‌شناسی مانند: تعریف اسم و صفت و تفاوت

آن دو، امکان وجود اسم برای خدا، تناهی یا عدم تناهی اسماء خدا و توفیقی بودن آن است.

فصل دوم دیدگاه‌های مختلف در امکان شناخت معانی اسماء و صفات خدا، راه‌های شناخت آن و معانی صفات خبریه را مورد بررسی و تبیین قرار می‌دهد. آخرین فصل کتاب ناظر بر هستی‌شناسی اسماء و صفات خداست که مؤلف در آن به تبیین نسبت ذات با صفات، حادث یا قدیم‌انگاری صفات و نقش اسماء و صفات در خلقت و تدبیر جهان می‌پردازد. نوشتار حاضر، ضمن برخورداری از جامعیت لازم، مشتمل بر ساختار، تقریر، تحلیل و ادله نو می‌باشد.

نویسنده کتاب در دو دهه پیش در حوزه کلام و فلسفه دین به تحقیق و تألیف بیش از بیست کتاب و هشتاد مقاله در نشریات علمی پرداخته است که اینجا می‌توان از کتاب «تجدید مسئله شر» (کتاب سال حوزه)، «قرآن و پلورالیسم» (کتاب سال حوزه)، «اصول علیت در فلسفه و کلام»، «معجزه در قلمرو عقل و دین»، «کلام فلسفی» مجموعه شش جلدی پاسخ به شبهات کلامی» نام برد. توفیقات محقق فرهیخته را از خدای سبحان خواستاریم.

در پایان از همه اعضای شورای علمی گروه کلام، قطب علمی فلسفه دین و ارزیابان محترم جناب حجت‌الاسلام والمسلمین عبدالحسین خسروپناه و جناب آقای دکتر علی‌اله‌بداشتی و به‌ویژه مؤلف گرامی که با سعه‌صدر در تولید و بالندگی اثر تلاش کردند و سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی که مسئولیت آماده‌سازی، انتشار و توزیع آن را بر عهده دارد، قدردانی نموده و از استادان و صاحب‌نظران درخواست می‌شود تا با ارسال نظرها و پیشنهادهای سازنده خویش ما را یاری نمایند.

قطب علمی فلسفه دین

گروه کلام

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی